

راه‌های تقویت شتاب و خیزش علمی

در حوزه‌های علمیه

گفت‌وگو با عضو مجمع عمومی جامعه مدرسین

پژوهش، مطالعه، ارتباط مستمر استاد و طلبه و پرداختن به مسائل واقعی جامعه، ظرفیت‌هایی هستند که می‌توانند در چنین شرایطی از کند شدن شتاب علمی جلوگیری کنند. امروز بیش از گذشته باید به مسائل جامعه، حکمرانی اسلامی و نیازهای فکری نسل جوان توجه کرد. تولید دانش دینی روزآمد، پاسخگو و اقناع‌کننده، از مهم‌ترین رسالت‌های حوزه در شرایط کنونی است.

در همین راستا، همزمان با آغاز سال تحصیلی جدید حوزه، خبرگزاری حوزه، گفت‌وگویی با حجت‌الاسلام والمسلمین حسین بنیادی، استاد درس خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم و عضو مجمع عمومی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم انجام داده که آن را در ادامه می‌خوانید.

حجت‌الاسلام والمسلمین حسین بنیادی با تأکید بر اینکه نباید شرایط ناشی از جنگ و بحران، شتاب علمی حوزه‌های علمیه را متوقف یا کند نماید، بر ضرورت تبدیل تهدیدهای موجود به فرصت‌هایی برای جهش علمی و تحول آموزشی تأکید کرد و «جهاد علمی» به‌عنوان مأموریتی مهم برای حوزه در روزهای سخت را ضروری دانست.

بحران‌ها همواره بخشی از مسیر حرکت جوامع بوده‌اند؛ اما آنچه اهمیت دارد، نحوه مواجهه با این شرایط و میزان توانایی در تبدیل تهدیدها به فرصت است. حوزه‌های علمیه نیز در شرایطی قرار گرفته‌اند که استمرار حرکت علمی و آموزشی، بیش از هر زمان دیگری نیازمند برنامه‌ریزی، ابتکار و روحیه جهادی است.

امروز، نیازمند پژوهش و تحقیق در جامعه هستیم.
بسیاری از عزیزان طلبه، فضلا و مبلغین به شهرستان‌ها رفته‌اند و واقعاً نیز در حال فعالیت جهادی هستند.
این عزیزان می‌توانند در همان مناطقی که حضور دارند آسیب‌های اجتماعی را شناسایی و استخراج کنند
و حتی در زمینه شناسایی و بررسی وضعیت اقوام و جوامع محلی به مدیران جامعه کمک کنند. سپس راه‌حل‌هایی برای آن‌ها ارائه دهند؛ به‌ویژه با توجه به منطقه خاصی که در آن حضور دارند.

■ **با توجه به آغاز سال تحصیلی جدید حوزه‌های علمیه، یکی از مؤلفه‌ها و بال‌های مهم رشد و تعالی حوزه، قطعاً بعد آموزش و تحصیل است، در ابتدای کلام، می‌خواستم نظر حضرت‌عالی را جویا شوم که با توجه به شرایط اخیر کشور، در این نیم‌سال که تقریباً یک‌صد و هشتاد و اندی روز از حماسه و بعثت مردم، پس از شهادت امام و قائد شهید گذشته و شرایط خاصی بر کشور حاکم بوده است، نه فقط حوزه و دانشگاه‌ها، بلکه مدارس نیز با شرایط ویژه‌ای مواجه بودند و امسال وضعیت خاصی حاکم بود که ممکن است آثار آن همچنان ادامه داشته باشد. در این شرایط، چه نکات و مؤلفه‌هایی به ذهن حضرت‌عالی می‌رسد که طلاب در بعد تحصیلی و آموزشی، ان‌شاءالله بتوانند همچنان رشد و ارتقای همیشگی خود را داشته باشند و ناظر به نیازهای امروز کشور، ان‌شاءالله منشأ اثر باشند؟**

• یاد شهدای عزیز این جنگ‌های اخیر، به‌ویژه قائد عظیم‌الشان، حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای رحمته‌الله، و همچنین جمیع انسان‌هایی که در یک جهاد واقعاً ماندگار و تاریخی، این برهه را سپری می‌کنند و تا حدودی نیز سپری شده است، گرامی می‌داریم.

به هر حال، یقیناً هنگامی که بحرانی به جامعه‌ای منتقل می‌شود، بسیاری از برنامه‌ها را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد و این امری طبیعی است. در بعد آموزش این‌گونه است، در بعد اقتصاد، در بعد فرهنگ، در بعد نظامی و در بعد اجتماعی نیز همین‌طور است و همه این موارد تحت تأثیر قرار می‌گیرند.

از آنجا که بحث ما حوزه و به‌ویژه آغاز سال تحصیلی حوزه‌های علمیه است حتماً باید توجه داشته باشیم که شتاب و جهش علمی که الحمدلله در چند سال اخیر رشد فزاینده‌ای داشته است، چه به لحاظ کمی و چه به لحاظ کیفی، متوقف نشود.

در این سال‌ها، رشته‌های مختلف، موضوعات مختلف و عناوین مختلفی در فقه‌های جدید و فلسفه‌های مضاف مطرح شده و بسیاری از این مباحث، عناوینی بوده‌اند که وارد حوزه شده‌اند. اگر در این روند فاصله‌ای ایجاد شود و این مسئله

کار را انجام دهیم، یعنی متناسب با این شرایط برنامه داشته باشیم، حوزه در مورد مسائل اجتماعی نیز موفق خواهد بود؛ چراکه برنامه‌ریزی لازم را در اختیار داریم. هنگامی که سندی را تنظیم می‌کنیم، این سند تنظیم‌شده، به اشخاص و به فعالان حوزه‌های علمیه در هر عرصه‌ای، مسیر و جهت فعالیت را نشان می‌دهد.

نکته‌ای که بسیار مهم است، ما یک مطالبه جدی از مراکز علمی خود نداریم، یعنی گاهی بازرسی‌ها و نظارت‌هایی داریم، اما مطالبه جدی از نظر آماری نداریم که یک طلبه در طول چند سال حضور خود در یک مرکز یا مجموعه، به چه توفیقاتی دست پیدا کرده است. اگر ما در شرایط عادی یک برنامه‌ریزی داشته باشیم و در کنار آن، برای شرایط بحرانی نیز برنامه‌ریزی کنیم و برای شرایط خاصی که ممکن است پیش بیاید، سازوکار مشخصی داشته باشیم، می‌توانیم این مسائل را به شکل مطلوب مدیریت کنیم.

برای برنامه‌ریزی و تعیین اینکه در برهه‌های خاص چه اقداماتی باید انجام دهیم، بخشی از این موضوع مربوط به معاونت‌های حوزه‌های علمیه است و بخشی نیز مربوط به اساتید حوزه‌های علمیه می‌شود.

ما با اساتید حوزه ارتباط داریم و با طلاب محترم نیز به‌صورت چهره‌به‌چهره ارتباط داریم و از نزدیک صحبت‌های آنان را می‌شنویم. واقعاً همه دلسوز هستند؛ نگران مسائل اجتماعی و مسائل کشور هستند. این نگرانی‌ها باید با به‌کارگیری فکر و اندیشه اساتید محترم، برگزاری جلسات مشترک میان حوزه و اساتید و افزایش شتاب و تعداد این جلسات، به یک اقدام عملی تبدیل شود.

ما اساتیدی داریم که همین امروز که با یکدیگر صحبت می‌کنیم، روزانه به ده‌ها طلبه پاسخ می‌دهند و مشکلات آنان را حل می‌کنند. به‌صورت حضوری اعلام کرده‌اند که در این خانه باز است و طلاب و فضلاء محترمی که مشکلی دارند، می‌توانند مراجعه کنند. این استاد عملاً مانند یک استاد راهنما، این ارتباط را برقرار کرده و به مسائل طلاب رسیدگی می‌کند.

مطالبه جدی از اساتید؛ عبور از تعارف و رسیدن به اقدام
در برنامه‌ریزی‌ها، به‌صورت جدی‌تر از ظرفیت اساتید استفاده کنیم و نظرات آنان را جلب کنیم. به هر صورت، به نظر می‌آید اگر در مقطعی، آموزش، آن هم به‌صورت حضوری و مستمر، دچار اختلال شود، این اختلالات با استفاده از این موارد یا موارد مشابه می‌تواند جبران شود.

شتاب و خیزش علمی که در حوزه علمیه اتفاق افتاده است
عرض بنده این است که شتاب و خیزش علمی که در حوزه علمیه اتفاق افتاده، یک امر مغتنم است و ما نباید این سرمایه را از دست بدهیم. اکنون با این واقعه‌ای که اتفاق افتاده است، باید به سمت این جریان حرکت کنیم که این شتاب نه‌تنها کند نشود، بلکه با توجه به فرصت‌هایی که در اختیار داریم، بتوانیم آن را ارتقا ببخشیم.

یک آیه شریفه در رابطه با جنگ خندق وجود دارد که شاید بتوان ارتباطی میان این دو موضوع برقرار کرد. در جنگ خندق، جنگ بسیار حساسی اتفاق افتاد و احزاب مختلف برای جنگ آمده بودند. هنگامی که دشمنان از گروه‌های مختلف در مقابل پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و مسلمانان ایستادند و می‌خواستند بچنگند، به هر صورت، وعده خداوند و وعده رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم درباره اینکه آنان خواهند آمد و مسلمانان پیروز خواهند شد، مطرح بود و این وعده را از لسان مبارک پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شنیدیم. تعبیر قرآن کریم این است که ﴿وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾؛ یعنی در بحبوحه جنگ، ایمان انسان افزایش پیدا می‌کند، تسلیم در مقابل پروردگار متعال افزایش می‌یابد و عبودیت و بندگی نیز ارتقا پیدا می‌کند. یعنی می‌توان جنگ را به فرصتی برای افزایش ایمان و ارتقای درجات ایمان تبدیل کرد. همان‌طور که گفته می‌شود، از دل تهدیدها فرصت ایجاد کنیم.

ادامه در صفحه ۴

طلبه امروز به «مطالعات راهبردی» نیاز دارد

یک طلبه در تراز انقلاب اسلامی، با توجه به این حرکت عظیمی که ایجاد شده است، نیازمند چنین مطالعاتی است و به نظر می‌آید این مطالعات بسیار مؤثر و مفید خواهد بود. شاید فرصت دیگری نیز پیش نیاید؛ یعنی اکنون فرصتی وجود دارد که انگیزه‌های علمی در آن حاضر و موجود است، اما ممکن است یک‌مرتبه جنگی رخ دهد و این مسئله باعث شود برخی امور مختل شوند.

چهارم، جبران تعطیلی‌های گذشته با ارائه هوشمندانه و نه صرفاً مجازی است. برخی می‌گویند وقتی درس حضوری برگزار نمی‌شود، آموزش مجازی را جایگزین کنیم. در حالی که ما جایگزین‌های مختلفی داریم که یکی از آن‌ها را عرض کردم و آن، پژوهش است.

پنجم، توجه به آمارهایی است که جامعه به آن‌ها نیاز دارد. امروز، نیازمند پژوهش و تحقیق در جامعه هستیم. بسیاری از عزیزان طلبه، فضلا و مبلغین به شهرستان‌ها رفته‌اند و واقعاً نیز در حال فعالیت جهادی هستند. این عزیزان می‌توانند در همان مناطقی که حضور دارند، آسیب‌های اجتماعی را شناسایی و استخراج کنند و حتی در زمینه شناسایی و بررسی وضعیت اقوام و جوامع محلی، به مدیران جامعه کمک کنند. سپس راه‌حل‌هایی برای آن‌ها ارائه دهند؛ به‌ویژه با توجه به منطقه خاصی که در آن حضور دارند.

الحمدلله کشور ما به لحاظ قومیت، جغرافیا و مسائل مختلف، از تنوع بالایی برخوردار است. از نظر فرهنگ، مذهب و به هر صورت، اقلیم‌های متفاوت، تنوع گسترده‌ای در کشور وجود دارد.

حضور تبلیغی تا رصد آسیب‌های اجتماعی

نکته ششم، نقش اساتید در برهه حساس کنونی است. همان‌طور که عرض کردم، بعضی از امور مربوط به اساتید می‌شود. این نیز جزو سنت‌های حوزه‌های علمیه است. وقتی ما از سنت‌های حوزه سخن می‌گوییم، یکی از آن‌ها ارتباط استاد و شاگرد است.

این ارتباط ممکن است در تابستان برقرار باشد، یا حتی در شرایط معمولی که تعطیلات وجود دارد، اما ارتباط علمی همچنان برقرار است. این مسئله در گذشته نیز وجود داشته و امروز هم می‌توان آن را در همین برهه جنگ و بحران ادامه داد. به‌ویژه اینکه برای ما مشخص نیست جنگی که مستکبرین علیه کشور ما راه انداخته‌اند، تا چه زمانی ادامه خواهد داشت. از این‌رو، اساتید محترم که واقعاً دلسوز هستند، زحمت می‌کنند و دغدغه دارند، اتفاقاً می‌توانند در این زمینه و با همان عنوان اصلی «جهاد علمی»، در این جهاد علمی شرکت کنند و با طلاب ارتباط برقرار کنند.

استاد و طلبه؛ پیوندی که نباید در بحران گسسته شود

امروز به‌صورت مجازی، بسیاری از امور را می‌توانند با یکدیگر در میان بگذارند؛ یک بحث، یک سؤال یا یک شبهه را مطرح کنند. این قالب طلبگی و قالب فعالیت حوزوی، نه‌تنها دچار آسیب و رکود نمی‌شود، بلکه رو به پیشرفت نیز خواهد بود. این ارتباطی که ایجاد می‌شود، می‌تواند موجب استمرار و تقویت فعالیت علمی حوزه شود.

هفتم، تدوین سند و برنامه‌ریزی برای دوران بحران است. ما چند وقت قبل، دوران کرونا را داشتیم و مدت زیادی نگذشت که این جنگ نیز پیش آمد. الحمدلله زیرساخت‌های ما خوب است، اما باید در کنار این زیرساخت‌ها، هم برنامه داشته باشیم، هم نگاه و هم هدف.

ضرورت تدوین «سند راهبردی» برای روزهای بحران

به هر صورت، به نظر می‌آید باید یک سند راهبردی و مؤثر در مسئله تعطیلات تدوین شود؛ چه تعطیلاتی که به دلایلی مثل کرونا ایجاد می‌شود، چه به دلیل جنگ و چه به دلایل خاص و امور اجتناب‌ناپذیری که به هر حال ممکن است به‌صورت غیرمرتبه پیش بیاید.

این مسائل را باید با دقت بیشتری برنامه‌ریزی کنیم. اگر این